

CI hva du hører

Lyttetrening til personer med cochleaimplantat (CI)

Olle Eriksen, Møller kompetansesenter

1) Bakgrunn for prosjektet

Mange døve og sterkt tunghørte har liten eller ingen nytte av vanlige høreapparater. Cochleaimplantat (CI) er en type høreapparat hvor deler av apparatet opereres inn i det indre øret (cochlea), og dermed kan også denne gruppen få en nyttbar hørsel. For at man skal kunne få best mulig utbytte av CI vil det etter operasjonen være nødvendig med en lengre habiliteringsprosess (for barn) eller rehabiliteringsprosess (for voksne).

En viktig del av denne habiliterings/rehabiliteringsprosessen vil være tale- og lyttetrening, og det er logoped/audiopedagoger som må gi en slik oppfølging. I forhold til behovet er det i dag for få personer som har den spisskompetansen som er nødvendig, og det mangler også materiell til bruk i opptreningen.

Pågangen hos logopedene er stor og økende, noe som har ført til at ikke alle får det antall timer i uka med lyttetrening som de ønsker. Mangelen på kvalifiserte fagfolk kan også føre til at geografiske forhold er bestemmende for hvilken oppfølging man får.

I rapporten om CI fra Sosial- og helsedirektoratet¹ anbefales det at kapasiteten for CI-operasjoner bør økes til ca. 250 pr. år på landsbasis.

Fra St.prp. nr. 66 (2005-2006)²: For voksne er ventetiden fortsatt lang, men det tas sikte på at de regionale helseforetakene bygger ut kapasiteten fra dagens om lag 100 operasjoner til behovsanslaget på om lag 200 operasjoner per år.

Det er behov for at det blir utviklet lyttetreningsmateriell som kan brukes både til egentrening og hos logopeden. I oppfølgingen hos logopeden bør man etter hvert få høre andre stemmer enn logopedens, andre dialekter, høre forskjellige lydeffekter og lære å skille ut tale fra bakgrunnsstøy. Et interaktivt lyttetreningsprogram på CD-ROM kan tjene denne hensikten.

2) Prosjektets målsetting

Målsettingen med prosjektet er å utvikle et variert lyttetreningsprogram til bruk på PC. Programmet skal i første omgang distribueres på CD-ROM, men skal også tilpasses Internett. CD-ROM og Internettversjon vil bli distribuert og vedlikeholdt av Møller kompetansesenter etter prosjektets avslutning (jfr. Søknadens punkt 8 og punkt 11).

Programmet skal kunne brukes sammen med logoped/audiopedagog eller til selvstendig trening. Lydmaterialet skal bestå av ulike lydeffekter (lyden av bil, fugler, musikkinstrument osv) og av talelyd. Det skal være ulike stemmer (talere) med forskjellige dialekter. Man skal kunne lytte til lyd med eller uten bakgrunnsstøy. Det skal være lydfiler, videofiler (munnavlesning), tekst, grafikk og illustrasjoner.

Resultat 2009: CD-ROM med lyttetrening.

¹ "Cochlea-implantat (CI) – hjelp til et hørende liv" – en rapport fra Sosial- og helsedirektoratet 2006 (side 11).

² St.prp. nr. 66 (2005–2006) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2006

Resultat 2010: Program på Internett med økt funksjonalitet og flere brukergrensesnitt.

3) Prosjektets målgruppe

Målgruppen er primært voksne personer som har fått CI.

Øvrige hørselshemmede som har behov for lyttetrening vil også kunne ha nytte av programmet.

4) Prosjektets betydning

Prosjektet vil være et viktig bidrag til en bedre opptrening etter en CI-operasjon, og dermed gi brukerne bedre muligheter til å kunne utnytte sin nye hørsel maksimalt. Materiell til egentrening vil være spesielt viktig i et land som Norge med spredd bosetning og liten tilgang på kvalifiserte logoped/audiopedagoger i distriktene.

Samtidig kan logopedene/audiopedagogene gjøre en bedre og mer effektiv jobb når man har tilgang til bra treningsmateriell.

For voksne hørselshemmede som får CI vil det være store variasjoner i forhold til hvor bra hørsel man kan oppnå. For enkelte kan det bety mye å kunne orientere seg i forhold til omgivelseslyd. Andre kan få utbytte av å høre musikk, og få bra nok hørsel til at man kan snakke med kjente på telefon. Selv om man ikke får full taleoppfattelse gjennom hørselen kan hørselsresten være til nytte i kommunikasjon med andre mennesker i kombinasjon med munnavlesning. Uansett vil det ha stor betydning for den som har gjennomgått en CI-operasjon at han/hun får utnyttet sine muligheter maksimalt.

Når det gjelder betydningen av egeninnsats vises det også til håndboken "Et hørende liv med CI". Boken er skrevet av psykomotorisk fysioterapeut Inger Anita Fjose som selv fikk CI i voksen alder. Hun skriver om krav til egentrening og betydningen dette kan få i forhold til egen utdanning, jobb og sosial deltakelse.

5) Gjennomføring og organisering

Prosjektet gjennomføres av Utviklingsavdelingen ved Møller kompetansesenter. Avdelingen har kompetanse på mediaproduksjon, pedagogikk og materiell til hørselshemmede. På avdelingen er det også ansatt to hørselshemmede som nylig har fått CI.

Det vil være et nært samarbeid med Avdeling for utadrettede tjenester (AUT) ved Møller kompetansesenter. AUT har direkte kontakt med mange brukere og samarbeidsprosjekt med St. Olavs Hospital om oppfølging av CI-brukere. I dette prosjektet er det også en samarbeidsavtale med Logopedisk senter, Trondheim kommune, hvor CI-brukerne får jevnlig oppfølging. Logoped ved senteret er tilknyttet CI-teamet ved St. Olavs Hospital og har fått utviklet spesifikk kompetanse i forhold til CI. Vi har gjennom dette mulighet til å prøve ut oppgaver og oppgavetyper i praksis underveis i prosjektutviklingen. Det vil også bli opprettet samarbeid med Rikshospitalet i Oslo og Haukeland Universitetssykehus i Bergen.

I tillegg vil det være to voksne CI-brukere med i prosjektarbeidet.

Olle Eriksen, avdelingsleder for Utviklingsavdelingen ved Møller kompetansesenter vil være ansvarlig prosjektleder. Anne Bakken, senterleder ved Møller kompetansesenter vil være styringsleder. Det vil bli opprettet en referansegruppe med representanter fra AUT ved Møller kompetansesenter, St. Olavs Hospital, Logopedisk senter Trondheim kommune og brukere.

6) Framdriftsplan

Møller kompetansesenter har lang erfaring i denne typen utviklingsarbeid, og det er gode interne rutiner for oppfølging av fremdriftsplan og budsjett.

2009:

Det lages et program på CD-ROM i løpet av 2009. Utgivelse blir på nyåret 2010.

01.01.09 – 01.05.09 Manusutvikling og planlegging

01.05.09 – 01.10.09 Innholdsproduksjon

01.08.09 – 31.12.09 Programmering, ferdigstilling

2010:

Videreutvikling av programmet med økt funksjonalitet og flere brukergrensesnitt. (eksempel: spill og interaktive oppgaver på Internett basert på materialet på CD-ROMen).

01.01.10 – 01.04.10 Manusutvikling og planlegging

01.04.10 – 01.09.10 Innholdsproduksjon

01.06.10 – 31.12.10 Programmering, implementering

7) Budsjett

Planlegging	kr	20 000
Manus	kr	60 000
Design	kr	50 000
Illustrasjoner	kr	80 000
Programmering	kr	130 000
Lyd- og videoopptak	kr	180 000
Redigering	kr	40 000
Ferdigstilling	kr	30 000
Kopiering	kr	20 000
Reklame	kr	10 000
Administrasjon	kr	30 000
Reiseutgifter	kr	50 000
Sum 2009	kr	700 000
Egenandel Møller kompetansesenter	kr	(50 000)
Søknadssum 2009	kr	650 000

Planlegging	kr	20 000
Manus	kr	30 000
Design	kr	30 000
Illustrasjoner	kr	80 000
Programmering	kr	100 000
Lyd- og videoopptak	kr	20 000
Redigering	kr	20 000
Ferdigstilling	kr	20 000
Reklame	kr	10 000
Administrasjon	kr	30 000
Reiseutgifter	kr	20 000
Sum 2010	kr	380 000
Egenandel Møller kompetansesenter	kr	(40 000)
Søknadssum 2010	kr	340 000

Sammendrag av budsjett:

Søknadssum 2009	kr	650 000
Søknadssum 2010	kr	340 000
Total søknadssum	kr	990 000
Egenandel Møller kompetansesenter	kr	90 000
Totalbudsjett	kr	1 080 000

8) Forutsetninger for å lykkes

Møller kompetansesenter har et landsdekkende ansvar for å utvikle materiell til hørselshemmede elever. I tillegg har vi utviklet videobøker for døve, tegnspråkmateriell til foreldre og lærere samt mange typer informasjonsmaterieell til hørselshemmede og fagmiljøene. Utviklingsavdelingen ved Møller kompetansesenter har høy kompetanse og bra utstyr når det gjelder multimedieproduksjon og materiell til hørselshemmede.

Referanseprodukter kan man se på Nettbutikken på www.mamut.no/moller.

Vi har også meget god kontakt både til brukerne og fagfolk, slik at det skulle være alle muligheter til å få utviklet et kvalitetsmessig godt produkt med lang levetid og stor etterbruksverdi.

9) Verdi for målgruppen og eventuell samfunnsmessig verdi

Den enkelte bruker vil ha ulike forventninger til nytten av CI, men alle vil ha en klar motivasjon for å utnytte hørselen gjennom CI på en best mulig måte. Man vil kunne ha nytte av CI i forhold til orienteringsevne og omgivelseslyd og i forhold til å høre tale og musikk. Det å tolke lyd krever imidlertid opplæring og trening sammen med fagfolk og egentrening. Det vil være ulik faglig kompetanse og muligheter for opplæring i ulike deler av landet. Dette programmet, som kan brukes av fagfolk (logoped) som ikke har mye erfaring fra før med CI og av brukeren selv, vil derfor kunne ha stor betydning for å få til et bedre og mer likeverdig tilbud til brukerne.

En CI-operasjon er en stor investering for samfunnet, og det er viktig at man får best mulig resultater av denne virksomheten. All erfaring viser at opplæring og trening etter en CI-tilpasning er av vesentlig betydning for utbyttet brukeren har av apparatet. Det er derfor av

stor samfunnsmessig betydning at man legger til rette for en effektiv og god opplæring og gode muligheter for egentrening.

10) Resultater

Direkte resultat av prosjektet vil være at det allerede etter første året (2009) vil foreligge et lyttetreningmateriell til voksne CI-brukere. Etter 2010 vil man ha tilgang til programmet på Internett med økt funksjonalitet og flere brukergrensesnitt.

Vi har i søknadens punkt 4 og punkt 9 beskrevet hvilken betydning og verdi dette vil kunne ha for brukerne og for samfunnet.

I første omgang vil produktet dekke et stort behov for lyttetreningmateriell som kan brukes av fagfolk og av brukere til egentrening. Som et resultat av bedre treningsmuligheter vil man ha store muligheter for å få maksimal effekt av CI-operasjonene for voksne.

11) Formidling

Alle produktene til Møller kompetansesenter blir presentert på Internettssidene våre på www.statped.no/moller. Der blir det lagt ut informasjon om nye produkter, og kundene våre kan klikke seg inn på vår nettbutikk der man kan bestille produktene (www.mamut.no/moller). Vi har også en produktkatalog som man kan få tilsendt i posten eller man kan laste den ned fra nettet. Man kommer til våre sider også via Skolenettet (både fra området for spesialpedagogikk og fra "Tegnspråksidene").

Vi deltar på konferanser og utstillinger med produktene våre.

Det er en utstrakt kursvirksomhet ved senteret både for brukere og for fagfolk. Kursdeltakerne får da se vår utstilling og vårt bibliotek og blir gjort kjent med våre produkter.

Utadrettet avdeling ved Møller kompetansesenter har også eksterne kurs for brukere og fagfolk. De informerer da om våre produkter.

Vi får også produktomtaler og annonserer i ulike tidsskrift.